

SAFETY IN BEAR COUNTRY VIDEO SERIES: A Behavioural Based Approach To Reducing Risk

The Safety in Bear Country Society

V spolupráce s:

INTERNATIONAL ASSOCIATION FOR BEAR
RESEARCH AND MANAGEMENT

a:

SWS – Slovak Wildlife Society
Spoločnosť pre výskum, vzdelávanie a spolužitie s prírodou
v rámci projektu BEARS

Scenár videa

AKO BYŤ V BEZPEČÍ NA ÚZEMÍ S VÝSKYTM MEDVEĎOV

Slovenská verzia © Safety in Bear Country Society 2001, 2005

Tento program sa skladá z rád a vedomostí mnohých odborníkov, ktorí strávili tisíceky hodín pozorovaním správania sa medvedíov, a tiež z ich rozsiahlych skúseností zo stretnutí a konfliktov človeka a medvedía v Severnej Amerike. Väčšina ich rád sa dá využiť aj na Slovensku.

Nemôžeme vám zaručiť, že rady v tomto programe vás ochránia pred zranením medvedíom, ale obsah vám pomôže znížiť toto riziko. Ak ľudia pochopia a uplatnia niekoľko bezpečnostných zásad, môžu dosiahnuť oveľa vyšší stupeň spolužitia s medvedími.

Keď budete stáť tvárou v tvár medvedíovi, nečakajte, že budete rozmýšľať o tom, ako máte reagovať, alebo čo máte urobiť.

V Severnej Amerike žijú ľudia v prítomnosti medvedía čierneho a medvedía hnedého už tisíce rokov. Pre väčšinu ľudí sú medvede divoké a strašné alebo rozkošné a prírodné. Pravda je niekde uprostred. Medvede sú úžasné zvieratá, vo všeobecnosti mierumilovné, ale môžu byť nebezpečné a zaslúžia si rešpekt. Medvede sú mocné šelmy, ktoré sú schopné človeka poraniť alebo zabiť. Pozoruhodné však je, že takáto tragédia sa stáva zriedkavo.

Medvede sú dobre vybavené, aby spôsobili jeden druhému vážne zranenie, ale vyvinuli spôsoby, aby minimalizovali šancu fyzického zranenia. Stretnutia medzi medvedími sú väčšinou pozoruhodne tolerantné a zdržanlivé. Obyčajne tú istú toleranciu preukazujú aj voči ľuďom. Väčšina medvedíov sa človeku vyhne, bez toho, aby o tom vedel. Každý rok sa vyskytnú nespočetné stretnutia medzi ľuďmi a medvedími, ktoré sú neškodné. Stretnutie, vzájomné

vzd'aloovanie sa, žiadne útoky, žiadne zranenia, žiadne správy. Ale zriedkavo sa stretnutie medveďa s človekom končí zranením alebo smrťou človeka. Pri útoku medveďa v Severnej Amerike každoročne zomrú priemerne 3 ľudia. Na Slovensku býva vážnejšie zranených. v priemere do 10 ľudí za rok. Určite sa vyskytnú aj prípady, kedy je potrebné medveďa zneškodniť, najmä v prípade ohrozenia života a majetku, avšak každý rok sa zbytočne strieľajú množstvo medveďíov.

Viac ľudí žije, pracuje alebo pohybuje sa v oblastiach, kde žijú medvede a v niektorých častiach Severnej Ameriky zrástla početnosť populácie medveďíov, čo má za následok viac stretnutí i ľudí s medveďmi. Väčšina ľudí nevie, ako sa vyhnúť stretnutiu s medveďom a nemá ani veľmi jasnú predstavu o tom, čo robiť, keď nejakého stretne. A čo vy?

Ako byť v bezpečí na území s výskytom medveďíov. Behavioristický prístup k bezpečnosti človeka pri medveďíovi hneďom a čiernom.

Biológ John Hechtel má viac ako 25 rokov priamych skúseností s medveďom čiernym a hneďým. John využíva svoje vedomosti na vzdelávanie ľudí v otázkach, ktoré sa týkajú konfliktov medveďa a človeka, bezpečnosti človeka a ochrany medveďíov.

John Hechtel: *„Najlepší spôsob na minimalizovanie konfliktov s medveďmi je využívať preventívne opatrenia. Hoci medvede prepáčia takmer všetky spôsoby správania sa ľudí, dodržiavaním jednoduchých pravidiel môžete znížiť vaše šance na stretnutie sa s medveďom. Tiež je rovnako dôležité, aby ste ho neprilákali. Napriek tým najlepším opatreniam sa príležitostne môžete s medveďom stretnúť. Spôsoby, akými sa medvede správajú jeden k druhému často prejavujú aj voči ľuďom. Preto najbezpečnejší spôsob ako znížiť riziko pri stretnutí, je poznať a porozumieť ich správaniu a motivácii. Mali by ste vedieť predvídať najčastejšie situácie, kedy sa môžete stretnúť s medveďom a je dobré si v duchu premietnuť, ako by ste mali reagovať. Tieto vedomosti a príprava vás môžu posilniť, aby ste sa vhodne správali pri stretnutí s medveďom a vyhli sa útoku. Máte v rukách viaceré faktory, ktoré rozhodujú o vašej bezpečnosti. Bezpečnosť nie je náhoda. Je to vaša zodpovednosť.“*

Ľudia zaoberajúci sa medveďmi tvrdia, že ich konanie sa dá omnoho viac predvídať ako si väčšina z nás myslí. Označiť ich ako „nepredvídateľné“ môže zatvoriť dvere k porozumeniu. Akékoľvek stretnutie s medveďom nesie v sebe prvok rizika. Určité riziko je reálne, avšak vo všeobecnosti je oveľa menšie, ako si väčšina ľudí myslí.

V populárnej literatúre, filmoch a televízii sú medvede démonizované alebo poľudšťované. Cvičené medvede sa správajú podľa holywoodského scenára, avšak formujú predstavu ľudí o tom, aké medvede naozaj sú. Zápasy medzi nimi sú zväčša tiché hravé boje, avšak v dokumentárnych filmoch sú často dabované vzrušujúcim revom. Pozrime sa na túto scénu ešte raz. A takto by to znelo v skutočnosti. Verejnosť je bežne dezinformovaná. Bezpečnosť pri stretnutí s medveďom nie je „showbusiness“, a vedieť ako medvede reagujú a aké majú pri ňom hlasové prejavy, nám môže pomôcť zvládnuť situáciu.

Žiaden z medvedov, ktoré od tejto chvíle uvidíte, nie je cvičený ani filmovaný v zajatí. Nemôžeme vám ukázať celú škálu správania sa medveďa, ale uvidíte spôsoby, ako sa medvede v prírode správajú pri stretnutí s iným jedincem a s človekom.

Medveď čierny a hnedý majú veľa spoločných znakov. Oba druhy majú vynikajúce zmysly. Ich čuch je povestný a svojmu nosu dôverujú viac ako očiam či ušiam. Ich sluch a zrak sú podobné ľudskému. Často sa postaví na zadné laby, aby mali lepší výhľad alebo zachytili pach. Ak vidíte medveďa, je pravdepodobné, že aj on je schopný zacítiť vás. Keď vietor vanie smerom od vás k nemu a zvuk nie je zastretý, medveď vedel, že ste tam, pravdepodobne už dávno predtým. Akokoľvek bystré sú jeho zmysly, stále je možné medveďa prekvapiť.

Medvede sú mohutné zvieratá s krátkymi nohami a krkom, čo ich robí veľmi mocnými. Sú dobrí plavci, vo vode sú si úplne istí. Dokážu bežať rýchlejšie ako najrýchlejší šprintér po akomkoľvek teréne – hore či dole kopcom. Medvede čierne sú oveľa lepšie v šplhaní na strom, ako medveď hnedý, ale aj mnohé medvede hnedé, ako táto medvedica, dokážu vyliezť na strom. Všetky medvede sú zvedavé inteligentné zvieratá s rôznymi vrozenými vlastnosťami. Matky sa starajú a ochraňujú svoje mláďatá. V mladšom veku sú veľmi spoločenské. Medviďatá sa neustále učia. Hra zdokonaľuje schopnosti potrebné na prežitie a pripravuje ich na stretnutia s inými medveďmi. V učení pokračujú po celý život. Keď sa niečo naučia alebo zažijú na určitom mieste, dokážu svoje skúsenosti využiť na inom mieste aj po dlhšom čase.

Medvede sa môžu pohybovať na rozsiahlom území a väčšinu času strávia hľadaním potravy potrebnej pre svoj rast, pre mláďatá a tiež v príprave na zimné brloženie. Skonzumujú veľké množstvá vysoko energetickej potravy, z ktorej väčšinu tvorí vegetácia, ale niektoré medvede žerú veľké množstvo rýb a mäsa. Potrava a jej vyhľadávanie ovplyvňuje každý aspekt života medveďa. Medvede majú tiež pud páriť sa, vytvárať alebo udržať si dominantné postavenie, ako aj brániť svoj osobný priestor, mláďatá alebo potravu.

Medveď čierny alebo hnedý sa vie prispôbiť prostrediu, v ktorom žijú aj ľudia, avšak väčšina ľudí nie je veľmi ochotná tolerovať prítomnosť medvedov, hlavne grizlyho. V prípade, že je medveď opakovane vystavený bez negatívnych skúseností v prítomnosti človeka zblízka, naučí sa tolerovať ľudí aj na túto vzdialenosť. Takéto jedince sa nazývajú adaptované, ale to neznamená, že takýto medveď je krotký. Niektoré programy pri pozorovaní medvedov využívajú adaptáciu v oblastiach, kde sa medvede združujú a kŕmia veľkým množstvom potravy. Za predpokladu, že medvede vedia predvídať ľudskú činnosť a že ľudská potrava je mimo ich dosahu, poskytnú tieto oblasti bezpečné a unikátne príležitosti pre ľudí, ktorí chcú vidieť medvede v ich prirodzenom prostredí. Väčšina fotografií a filmov o medveďoch pochádza z takýchto miest. Adaptovaný medveď sa človeku možno nevyhne, preto je pravdepodobnejšie, že prichádza do kontaktu s nebaleným odpadom či potravou.

Medvede, ktoré sa naučia spájať si ľudskú činnosť s potravou sa nazývajú synantropné. Môžu byť agresívne pri hľadaní potravy u človeka a spôsobiť škody na majetku a príležitostne aj zranenie človeka. Výnimočne sa v Severnej Amerike stali prípady, že zabili alebo zožrali medvede človeka, ale väčšinou je zabitý medveď.

Medveď hnedý a medveď čierny majú veľa spoločného, avšak sú tu aj dôležité medzidruhové rozdiely. Pomenovania medveď hnedý, grizly, a kodiak označujú ten istý druh, medveďa hnedého, žijúceho v Severnej Amerike. Európsky medveď hnedý žijúci na Slovensku je ten istý druh ako grizly. Medvede grizly sú primárne zastúpené v zalesnených a otvorených oblastiach Aljašky a západnej a severnej Kanady, kde môžu byť miestami rozšírenejšie ako medvede čierne. V južnejších 48 štátoch USA, sa vyskytujú v niekoľkých rozptýlených populáciách na severozápade. Medveď čierny alebo „baribal“ je odlišným druhom a nevyskytuje sa v Európe. Je najrozšírenejším medveďom na americkom kontinente, hojne sa vyskytujúcom od zalesnených území Kanady, Spojených štátov amerických až po časť severného Mexika.

John Hechtel: „Druh medveďa nie je jediný faktor, ktorý rozhoduje o tom, ako sa máte pri stretnutí s ním správať. Avšak je užitočné rozlíšiť medveďa hnedého od čierneho. Ak viete s ktorým druhom máte do činenia, poskytnite vám to dôležitú informáciu o motívoch medveďa a o tom ako máte reagovať.“

Samotná farba nie je spoľahlivým faktorom pri identifikácii druhu. Farba srsti medveďa hnedého je rôzna, môže byť blond, od červenej po tmavo hnedú, niektoré grizly sú čierne. Často je srst' na koncoch strieborná, čo im dáva šedivý (v angličtine „grizzled“) výzor. Niektoré môžu dokonca mať biely golier. Medveď hnedý má obvykle výrazný hrb – kohútik nad lopatkami. Ich pazúry sú dlhé a uspôsobené na hrabanie. Medveď hnedý sa vyvinul v nezalesnených oblastiach, kde im, ak sa chceli ukryť, útek nepomohol. Výsledkom je, že majú tendenciu brániť sa, keď sa cítia ohrozené.

Hoci väčšina čiernych medvedov je čiernej farby s hnedou papuľou a môžu mať bielu srst' na hrudi alebo krku, ich farba je tiež variabilná. Ani čokoládová či škoricová tiež nie sú nezvyčajné, zväčša v suchších oblastiach na západe, kde môžeme nájsť medvede grizly podobných farieb. Niekoľko populácií medveďa čierneho má jedince, ktoré sú blond, sivomodré alebo dokonca biele. Medvede čierne nemajú výrazný hrb na chrbte, profil tváre je takmer rovný a majú krátke zahnuté pazúry. Vyvinuli sa v zalesnených oblastiach a sú šikovní lezci. To zapríčinilo, že v prípade ohrozenia, medveď čierny zvyčajne utečie do bezpečia lesa namiesto toho, aby zastal a bojoval.

Medvede môžu tráviť väčšinu času osamote, ale vedia byť aj dosť spoločenské. Vytvorili si aj štrukturované ale flexibilné spoločenstvá. Väčšina medvedov nie je teritoriálna a nesnaží sa vytlačiť iné medvede z územia, na ktorom žijú. Domovský okrsok určitých jedincov sa obyčajne prekrýva so susedmi. Avšak každý medveď má okolo seba osobný priestor, na ktorý dozerá a môže ho brániť. Veľkosť tohto priestoru ako aj stupeň obrany závisí od každého jednotlivca alebo druhu. Vytvárajú si hierarchiu založenú na dominancii, ktorú získavajú pri vzájomných stretnutiach. Vo všeobecnosti dominantné sú veľké sebavedomé samce. Ostatné medvede si získavajú svoje postavenie podľa veľkosti, fyzickej kondície aj osobnosti. Nedospelé medvede a mláďatá odstavené od materského mlieka sú najnižšie v spoločenskej hierarchii. Dominancia rozhoduje o prístupe k najlepším zdrojom potravy a k partnerom.

John Hechtel: „Pozorovaním vzájomného správania medvedov sa môžeme veľa dozvedieť, predovšetkým o tom, ako riešia konflikty. Tieto lekcie sú relevantné aj pre bezpečnosť človeka.“

Medvede bojujú, ale rituálne prejavy, vyhnutie sa a zdržanlivosť sú charakteristické pre väčšinu ich vzájomných kontaktov.“

Dominancia a podriadenosť sa vyjadrujú rečou tela. Hlasové prejavy, pozícia hlavy a uší, postoj a pohyby tela sú dôležité pri odhadnutí správania medveďa. Medvede signalizujú rôzne stupne nepokoja alebo stresu. Niektoré signály stresu sú nenápadné – ako pozastavenie sa v činnosti, zmeravenie a zmena orientácie tela alebo neprirodzené zívanie. Iné sú očividnejšie – fučanie, mrmlanie a cvakanie zubami. Keď stoja jeden proti druhému, každý medveď rýchlo odhadne situáciu. Väčšina stretnutí sa končí postupným vzdáľovaním sa oboch jedincov, ale aj menej napäté stretnutia sa môžu vystupňovať v prípade, že jeden medveď ignoruje varovania druhého, alebo pokračuje v zasahovaní do osobného priestoru toho druhého. Toto môže trvať minúty alebo sekundy, ako u tejto medvedice chrániacej si svoje mláďatá.

Medzi veľmi napäté agresívne prejavy patrí slintanie, rýchle fučanie, vrčanie a bručanie s otvorenou papuľou, zaháňanie sa labou, hrdelné zvuky alebo zaútočenie, ktoré môže, ale nemusí skončiť fyzickým kontaktom. Pri akomkoľvek stupni napätia každý medveď normálne reaguje tak, aby zmenšil riziko vlastného zranenia. Ak pochopíte takéto správanie a motiváciu, a ak ste schopní rozpoznať čo k nemu viedlo, máte šancu znížiť vlastné riziko pri stretnutí.

Väčšina medvedov už má skúsenosti so stretnutím s človekom, výnimkou sú odľahlé oblasti. Čokoľvek sa medveď naučil pri takej príležitosti, ovplyvní to jeho správanie pri ďalšom stretnutí. A hoci je vždy najbezpečnejšie predchádzať stretnutiu, existuje viacero situácií, keď sa človek a medveď stretnú. Najbezpečnejšia je situácia, keď sa vám medveď vyhne, alebo zostane ukrytý bez toho, aby ste o ňom vedeli. Skúsme zistiť, prečo sa vám medveď nemusí vyhnúť.

John Hechtel: *„Existujú dôvody, prečo sa vám medveď vyhnúť nemusí. Môže to byť v sebaobrane keď sa cíti ohrozený vašou prítomnosťou do takej miery, že sa správa agresívne. Obranné správanie je skoro vždy dôsledok toho, že ste prekročili jeho osobný priestor, prekvapili ste ho, alebo dostali sa k nemu príliš blízko. Zriedka sa nič netušiaci medveď môže priblížiť k vám a je prekvapený.“*

Brániaci sa medveď vás považuje za hrozbu pre seba alebo svoje mláďatá, alebo si môže chrániť potravu. Najčastejšie bude vyzerat' nervózne a znepokojene. Príznaky stresu môžu byť rôzne, podľa stupňa rozrušenia. Môžu byť v rozsahu od menšieho napätia po vysoký stupeň agresie, akým je útok. Bežný prípad obranného správania je nečakané stretnutie s medvedicou a mladými. Čím bližšie ste k medveďovi v momente, keď vás zaregistruje, tým väčšia je pravdepodobnosť, že bude reagovať defenzívne. A vy budete mať menej času na to reagovať. Hoci väčšina stretnutí s bráničami sa medveďmi sa skončí skôr, ako dôjde k priamemu kontaktu, niekedy môžu skončiť útokom. O obranné útoky ide skoro vždy v prípade medveďa hnedého prekvapeného pri stretnutí zblízka, pri koristi, alebo brániaceho svoje mladé. Obranné útoky medveďa čierneho sú veľmi zdriedkavé. V niekoľkých zaznamenaných prípadoch bolo, medvedice bránili svoje mladé.

Videli sme obranné správanie, teraz sa pozrime na iné príčiny, pre ktoré sa medveď môže k človeku priblížiť.

John Hechtel: „Okrem obranného správania existujú aj iné príčiny, pre ktoré sa vám medveď nemusí vyhnúť, alebo dokonca má snahu sa k vám priblížiť. Môže byť len zvedavý, alebo je na človeka zvyknutý. Môže ísť za potravou, ktorú máte pri sebe, alebo si overovať svoju dominanciu. V najzriedkavejšom prípade si o vás môže myslieť, že ste potenciálna korisť. Všetky tieto nesebaobranne dôvody priblíženia sú navzájom podobne.“

Zvedavý medveď môže prísť zďaleka, aby skúmal ľudskú činnosť. Niekedy obchádza dookola, aby sa dostal po vetre a zacítil pach. Pri menšej vzdialenosti je jeho približovanie pomalé a váhavé, s ušami dopredu. Hlava a nos sú zodvihnuté, aby zmyslami identifikoval, čo ste.

Adaptované medvede tolerujú ľudí bez väčšieho záujmu aj na menšiu vzdialenosť, hlavne na miestach, kde sú zvyknuté často sa s nimi stretávať. Neberte to ako pozvanie priblížiť sa. Čím viac si medveď na človeka privyká, tým znižuje jeho osobný priestor, avšak stále je tam. Prekročiť ho môže byť veľmi nebezpečné.

Medvede zvyknuté na ľudskú potravu môžu byť nebojácne a približujú sa zámerne, aby ju získali. Môžu prísť priamo na vaše táborisko, roztrhnúť stan, alebo vojsť do budovy.

Niekedy sa medveď môže smelo priblížiť a pokúša sa overiť svoju dominanciu. Môže byť na ľubovoľnom stupni medvedej hierarchie, od dominantného dospelého samca, ktorý očakáva že má právo na cestu, po mladého jedinca, ktorý si skúša svoje postavenie. Môže kráčať priamo smerom k vám s očividnou sebadôverou, nepriamo cik-cakovitým spôsobom, či obchádzať v kruhu, pričom vám venuje málo pozornosti, avšak sem-tam, za pochodu vrhne krátky pohľad vašim smerom.

Medveď so správaním predátora sa bude o vás intenzívne zaujímať ako o možnú potravu. Nemusí prejavovať veľké rozrušenie a pravdepodobne bude mať hlavu hore a uši vztýčené, keď sa k vám vytrvalo alebo náhle približuje. Medvede-predátori, a hlavne tie, čo sú zvyknuté na ľudskú potravu, sú schopné dostať sa do ľudských obydlií a zaútočiť na človeka. Napriek našim veľkým obavám sú predačné útoky medveďa za akýchkoľvek okolností krajne zriedkavé.

Steven Herrero je profesorom environmentálnej vedy na univerzite v Calgary. Jeho viac ako 30-ročný výskum sa zaoberá ekológiou medvedov, ich správaním, ochranou a útokmi na človeka. Je autorom klasickej knihy „Útoky medvedov: Ich príčiny a vyhnutie sa im“.

Steven Herrero: „Za ostatných 33 rokov som študoval vážne a smrteľné zranenia ľudí spôsobené medveďmi po celej Severnej Amerike. Výsledky jednoznačne ukazujú, že hoci útoky medvedov sú zriedkavé, medveď hnedý je nebezpečnejší ako medveď čierny. Väčšina vážnych a smrteľných útokov medveďa hnedého je v sebaobrane, zatiaľ čo útoky medveďa čierneho sú predačné. Vaša reakcia pri stretnutí s medveďom by nemala závisieť len od toho, či ide o medveďa čierneho alebo hnedého ale aj od okolností a správania sa medvedov.“

Videli sme rôzne spôsoby správania sa medveďa pri stretnutí. Poďme teraz zistiť ako na ne reagovať. Aby ste boli čo najviac v bezpečí v oblasti, kde sú medvede, vyhnite sa im. Práve tak ako sa väčšina z nich vyhne vám.

Čo treba robiť, keď zbadáte medveďa? Keď uvidíte medveďa ostaňte stáť v pokoji a zhodnot'te situáciu. Vie medveď, že ste tam? Ak sa zdá, že o vás ešte nevie a môžete sa nepozorovane vzdialiť, urobte to potichu, keď sa medveď nepozera smerom k vám. Stále ho pozorujte. Ak sa smerom k vám približuje, sledujte akúkoľvek zmenu v jeho správaní. Obíďte ho širokým oblúkom, alebo odíďte smerom, odkiaľ ste prišli. Buďte hlavne opatrní, aby ste sa nedostali príliš blízko alebo medveďa neprekvapili, hlavne medveďa hnedého. Útok medveďa hnedého ktorý o vás nevie môže vyprovokovať napríklad krik.

Čo urobíte, ak medveď už o vás vie? Ak už je jasné, že neodídete bez toho, aby si vás medveď všimol, pokojne (aby ste ho nevyplašili) sa z čo najväčšej vzdialenosti identifikujte, že ide o človeka. Prihovárajte sa mu nízkym vážnym hlasom a pomaly mávajte rukami a zväčšujte medzi vami vzdialenosť. Ak je to možné, skúste sa dostať po vetre, aby vás mohol zacítiť. Ak o vás medveď vie a zdá sa, že ho nezaujímame, mali by ste využiť šancu a odísť. Nebežte, mohlo by ho to vyprovokovať k prenasledovaniu. Ako odchádzate, sledujte, čo robí. Nechajte mu dostatok priestoru. Naďalej zväčšujte svoju vzdialenosť.

K medveďovi sa nikdy nepribližujte, a to aj v prípade, že sa zdá byť pokojný. To len znamená, že ste mimo jeho osobného priestoru. Ak sa úmyselne približujete, môžete vyprovokovať agresívnu odpoveď. Aj v prípade, že o vás medveď vie, jeho najbežnejšou reakciou je, že odíde. Najbezpečnejšia vec, ktorú môžete urobiť, keď sa medveď pohne preč, je z tejto oblasti odísť. Ak musíte pokračovať ďalej, nechajte mu nejaký čas, postupujte opatrne, buďte ostražitý a robte hluk. Ak počujete medvedie zvuky, alebo vidíte mláďatá na zemi či na strome, buďte veľmi opatrný a opustíte miesto potichu v smere, odkiaľ ste prišli.

Čo urobíte, ak sa medveď približuje smerom k vám? Medveď idúci k vám je oveľa vážnejšie stretnutie. Vašou najlepšou reakciou je na chvíľu zastať, ostať v pokoji ako sa najviac dá a rýchlo zhodnotiť situáciu. Aká je jeho reakcia? Obranná alebo iná? Neutekajte, len ak je bezpečie blízko a ste si absolútne istý, že sa tam môžete dostať. Vyliezť na strom môže byť niekedy riešením, ale nie je to zaručene bezpečné miesto. Ak je možné držte sa ako skupina spolu. Pripravte si odplašujúci prostriedok. Je dôležité rozumieť rozdielu medzi obranným správaním medveďa a inými motívmi správania, pretože od tohto bude závisieť vaša reakcia.

Ako treba postupovať v prípade, že stojíte oproti medveďovi, ktorý reaguje v sebaobrane? Medveď v obrane je znepokojený. Vstúpili ste do jeho osobného priestoru a považuje vás za hrozbu. Môže ustúpiť, alebo zostane nablízku, nervóznym a neistým. Môže sa k vám priblížiť alebo zaútočiť. Kedykoľvek sa medveď približuje alebo zaútočí, ostaňte stáť. Toto môže byť dosť ťažké. Stáť zoči-voči medveďovi, ktorý sa bráni, môže byť hrozným zážitkom, ale fyzický kontakt je zriedkavý. Väčšina útokov sa skončí predtým, ako dôjde k priamemu kontaktu. Skúste vyzeráť tak, že nie ste hrozbou. Prihovárajte sa mu pokojným hlasom. Toto môže upokojiť medveďa aj vás.

Na medveďa, ktorý reaguje obranne nekričte a ani do neho nič nehádzte. Týmto môžete vyprovokovať útok. Keď sa medveď nepohybuje smerom k vám, snažte sa opatrne vzdialiť, pričom ho stále pozorujte. Pamätajte si, prekročili ste hranice jeho osobného priestoru. Vzdialiť sa je najlepším riešením v tejto situácii. Keď ustúpите, obyčajne sa medveď upokojí. Ak sa medveď stále približuje k vám, zastaňte! Ostaňte stáť na mieste. Stále sa mu pokojne

prihovárajte. Keď medveď zastane, pokúste sa znova vzdaliť. Ak máte odstrašujúci prostriedok, ako sprej na medvede alebo strelnú zbraň, použite ich len ako poslednú možnosť, ak medveď zaútočí a zdá sa, že dôjde k fyzickému kontaktu.

Útok znamená, že vás medveď fyzicky napadne. Ak je to obranný útok, ľahnite si na zem, ak je to tesne pred fyzickým napadnutím možné. Ľahnite si na brucho, nohy voľne od seba. Prsty rúk spojte za hlavou. Táto pozícia vám bude chrániť tvár a krk. Medvede sa pri obrannom útoku často sústreďia na tvár človeka ak nie je chránená. Ak vás medveď prevráti, znova sa kotúlajte tak, aby ste mali brucho o ostatné životné orgány chránené pri zemi. Ak máte na chrbte ruksak, môže vám poskytnúť istú ochranu pre chrbát a krk. Nebojujte ani nekričte.

Steven Herrero: „Brániaci sa medveď väčšinou prestane útočiť, keď zistí, že už nie ste preň hrozbou. Keď sa útok skončí, ostaňte nehybne ležať. Čakajte, kým medveď neodíde. Ak sa pohnete skôr, ako je preč, môže pokračovať v útoku. Ak útok pokračuje dlhšie, nie je to už obranný útok.“

Čo urobíte, ak sa k vám medveď priblíži a nie je to v sebaobrane? Medveď, ktorý sa k vám približuje zámerne, prejavujúc len malý alebo žiadny nepokoj, to nerobí v sebaobrane. Môže mať na to aj iné dôvody. Možno je zvedavý, zvyknutý na človeka alebo na ľudskú potravu, možno si upevňuje svoje dominantné postavenie, alebo sa správa ako predátor. Spôsob, akým sa takéto medvede približujú, sa môže zdať podobný, ale vaša najlepšia reakcia je tá istá. Zastaňte! Ostaňte pokojný ako je to len možné a prihovárajte sa mu pokojným hlasom. Zhodnoťte situáciu. Skúste sa dostať preč z jeho chodníčka či smeru. Môže to byť všetko, čo od vás chce. Pozorujte ho. Ak pokračuje k vám a jeho pozornosť je stále upriamená na vás – zastaňte! Ostaňte nehybne stáť! V tomto štádiu by všetky medvede, okrem agresívneho alebo predátorsky sa správajúceho, už upustili od svoj zámeru.

Medveď, ktorý bol zo začiatku len zvedavý, alebo vás skúšal, sa môže začať správať ako predátor, ak sa mu nepostavíte na odpor. Teraz sa musíte vy správať agresívne. Dajte mu najavo, že budete pri útoku bojovať. Čím viac je neodbytný, tým agresívnejšia by mala byť vaša reakcia. Kričte naňho. Pozerajte sa mu priamo do očí. Vyzývajte ho. Skúste sa robiť čo najväčším. Dupajte nohami a krok-dva postúpte smerom k medveďovi. Pomaly vystupujte hore svahom. Postavte sa na kmeň či skalú. Teraz je chvíľa, aby ste použili odplašujúci prostriedok. Vyhrážajte mu hocičím, čo máte poruke. Väčšina medvedov prestane útočiť, ale môžu sa dostať veľmi blízko.

Ak sa vám nepodarilo odplašiť medveďa a stále útočí, bojujte! Kopte, boxujte a udierajte doňho akoukoľvek zbraňou, čo je na dosah. Sústreďte svoj útok na jeho tvár, oči a nos. Bojujte s každým medveďom, ktorý na vás zaútočí vo vašom obydlí či v stane.

Sú dva hlavné typy útokov medveďa – obranný a predátorský. Obranný útok je, keď sa medveď pokúša odstrániť hrozbu. Pri predátorskom útoku má medveď v úmysle vás zožrať. Vaša prvá reakcia by mala byť rovnaká – zostať stáť! Ak nie je možné odstrašiť medveďa predtým, ako dôjde k fyzickému kontaktu, vaše ďalšie reakcie na tieto dva druhy vážnych útokov majú byť rôzne. Pri obrannom útoku hrajte mŕtveho. Pri predátorskom bojujte.

Pozornosť medveďa útočiaceho na niekoho iného môžete odvrátiť, ale ak to urobíte, riskujete, že presmeruje útok na vás. Existujú rôzne prostriedky, ktoré vám môžu pomôcť odplašiť medveďa. Medzi tieto odplašujúce prostriedky patria: sprej na medvede, strelné zbrane, nesmrtiace projektily, rôzne petardy a poplašné zariadenia.

Sprej sa používa na odplašenie medvedov zblízka v mnohých situáciách. Nie je stopercentne účinný a nemal by sa použiť v prípade, ak sa môžeme stretnutiu vyhnúť. Uistite sa, že ste kúpili sprej, určený proti medvedom, nie sprej na sebaobranu a noste ho pripravený na použitie, nie v rucksaku. Držte ho poruke v noci v stane. Buďte opatrní, ak sprej použijete proti vetru alebo v obmedzenom priestore, sprej môže paralyzovať užívateľa. Sprej sa aplikuje iba blízko do tváre približujúceho sa medveďa.

Ak chcete mať pri sebe zbraň, uistite sa, že je primeraná na odvrátenie útoku medveďa. Kaliber 30 z väčších alebo brokovnica kalibru 12 s jednotnými strelami. Cvičte, dokiaľ neviete strieľať rýchlo a presne aj v strese a zblízka na predmet, ktorý sa pohybuje rýchlo a nepravidelne oproti vám. V duchu si precvičte situáciu, v akej by ste zbraň použili. Postrelenie medveďa môže situáciu veľmi zhoršiť.

Treba poznať výhody aj obmedzenia výrobkov, ktoré si vyberiete. Odplašujúce prostriedky môžu byť užitočné, ale nemali by vám dať klamlivý pocit bezpečia. Tréning a prax sú podstatné. Sprej na medvede aj zbrane podliehajú zákonom, týkajúcim sa ich nosenia a používania. Konzultujte preto s miestnymi úradmi, čo je povolené v danej oblasti.

V bezpečnosti pri medvedoch tvorí väčšiu časť prevencia. Vyhnúť sa stretnutiu s medvedom je tým najlepším prostriedkom, ako byť v bezpečí v oblasti medvedov. Zistite si, aké druhy medvedov môžete stretnúť a kde sa vyskytujú. Naučte sa o ich ekológii, zvykoch a potrave.

Ak sa pohybujete na území s výskytom medvedov, buďte ostražití. Všímajte si okolie. Upozornite medvede na svoju prítomnosť. Keď treba, robte hluk, hlavne ak sa pohybujete v hustom poraste. Spievajte, rozprávajte sa, tlieskajte, alebo noste so sebou zvukové prostriedky. Dávajte pozor na smer vetra. Po vetre vás má možnosť medveď zacítiť už zďaleka. Buďte opatrní pri hlučných miestach, ako sú potoky, kde je šanca, že prekvapíte medveďa, vyššia. Všímajte si pobytové znaky nedávnej prítomnosti medveďa. Môžu to byť odtlačky láb, trus, rozrytá pôda, rozdriapane vývrte stromy prevrátené kamene, stopy pazúrov či zubov na stromoch. Buďte obzvlášť opatrní skoro ráno a večer, keď sú často medvede najaktívnejšie. Počas horúcich dní môžu oddychovať v chladných tóňach, akým je hustý porast alebo pri potokoch. Silný zápach či zdochlinožravce môžu upozorniť na zdochlinu v okolí. Buďte mimoriadne opatrní. Vráťte sa späť cestou, akou ste prišli. Medveď hneď kŕmiaci sa zdochlinou je obzvlášť nebezpečný.

Vždy, keď je možné, chodte v skupine. Skupiny sú hlučnejšie a je ich ľahšie rozpoznať, pričom niekoľkí ľudia pokope viac zastrašia medveďa ako jeden či dvaja. Deti nech sa držia blízko pri vás a na dohľad. Ak váš pes nie je dobre cvičený, majte ho na vodítku, alebo ho nechajte doma. Slabo vycvičený alebo voľne pustený pes môže medveďa priviesť priamo k vám.

Nestanujte na medvedích cestičkách, ani na miestach, kadiaľ prechádzajú. Medvede obvykle chodia pozdĺž riek, brehov jazier, chodníkoch a po hrebeňoch. Využite miestne poznatky o medveďoch a doporučené vyznačené miesta na stanovanie. Vaše riziko a zodpovednosť sa zväčšuje, ak vôjdete na územie s dobrými podmienkami pre medveďov, predovšetkým do oblasti s hojnosťou lesných plodov či riek s lososmi.

Medvede priťahuje množstvo pachov. Nevarte ani nenechávajúce potravu v stane. Zredukujte zápachajúcu stravu a odpadky. Uložte všetky potraviny a odpadky tak, aby ich medvede nezacítili a nedostali sa k nim. Špeciálne kontajnery, odolné voči medveďom sa osvedčili ako efektívne na kempovanie a sú v niektorých oblastiach povinné. Postarajte sa o potravu pre domáce zvieratá tak ako o svoju. Ak je možné, úplne spálte odpad na ohnisku. Utesnite, zabaľte a odneste všetko, čo úplne nezhorí. Nič nezakopávajúce. Medveď to určite pôjde vyhrabať. Medvede priťahujú výrobky s obsahom benzínu ako sú palivá, oleje, niektoré plasty a guma. Udržujte ich tiež mimo dosahu. Nie je dokázané, že by medvede zaútočili častejšie na menštruujúce ženy, ale je rozumnejšie používať tampóny ako vložky a uložiť ich podobne ako ostatné lákadlá pre medveďa.

Očistite a odložte kuchynský riad po každom použití. Zbavte sa odpadovej vody v malej vykopanej nádrži ďalej od tábora. Nedovoľte, aby sa medvede naučili pokladať ľudskú potravu a odpadky za ľahko dostupné jedlo. Vaša bezpečnosť, ako aj bezpečnosť tých, čo prídu po vás, môže závisieť od vášho správania. Ak sa to zanedbá, má to často následky pre ľudí aj medvede.

Signalizačné oplotenie, detektory pohybu, kompaktné elektrické oplotenie môžu byť efektívne pri upozornení alebo odstrašení medveďov, nenahradia však čistotu kempu. Buďte sebestační v poskytnutí prvej pomoci, noste so sebou dostatočné lekárske vybavenie. Informujte ostatných, kde sa budete zdržiavať, a kedy sa plánujete vrátiť.

Zvážte použitie vysielacky, mobilného či satelitného telefónu, aby ostatní vedeli, kde sa nachádzate. Takáto komunikácia vám môže zachrániť život.

Ak aj dodržíte predbežné opatrenia, stále sa môžete stretnúť s medveďom. Buďte pripravení. Zvážte či si zaobstaráte odstrašujúci prostriedok a naučte sa ho používať. Vaše poznanie správania a motivácie medveďa môže ovplyvniť výsledok stretnutia.

Teraz si poďme zopakovať vaše reakcie pri stretnutí s medveďom. Ak sa medveďovi nemôžete vyhnúť, identifikujte sa ako človek a to rozprávaním a pomalým pohybom rúk nad hlavou. Skúste mu dať možnosť zacítiť váš pach. Zväčšujte vzdialenosť od neho, aj keď sa zdá, že sa o vás nezaujíma. Neutekajte, mohlo by to vyprovokovať prenasledovanie.

Ak sa medveď približuje k vám, zostaňte stáť! Rýchlo zhodnoťte situáciu. Správa sa medveď v sebaobrane alebo inak? Ostaňte pokojní, útoky sú zriedkavé. Neutekajte, pokiaľ si nie ste úplne istí, že sa včas dostanete do bezpečia. Pripravte si odplašujúci prostriedok.

Ak sa medveď približuje, pretože sa bráni, skúste vyzeráť pokojne. Na medveďa nekričte. Prihovárajte sa medveďovi pokojným hlasom. Ak sa medveď prestane približovať, vzdiaľte sa.

Ak sa opäť pohne smerom k vám, zostaňte stát'. Ďalej sa mu pokojne prihovárajte a pripravte si odplašujúci prostriedok. Ak sa medveď nedá zastrašiť a je pripravený zaútočiť, ľahnite si na zem čo najbližšie k miestu útoku a hrajte mŕtveho. Keď sa útok skončí, ostaňte nehybne ležať a čakajte, kým medveď určite neodíde. Ak útok trvá dlhšie, alebo vás medveď začne žrať, nejde už o obranný útok.

Ak sa medveď priblíži nie v sebaobrane, prihovárajte sa mu pokojným hlasom. Pokúste sa dostať preč z medvedích chodníkov. Ak vás medveď nasleduje s pozornosťou zameranou na vás, zastaňte! Ostaňte na mieste a pripravte sa na použitie odplašujúceho prostriedku. Správajte sa voči medveďovi agresívne. Kričte! Robte sa čo najväčším. Ak medveď zaútočí, použite odplašujúci prostriedok a bojujte o svoj život.

Pamätajte si. Pri obrannom útoku hrajte mŕtveho. Ak ide o predátorský útok, bráňte sa. Hoci medvede zriedkavo útočia na ľudí, môžu byť nebezpečné. Správajte sa k nim s opatrnosťou a rešpektom.

Naučte sa o medveďoch čo najviac, a ako môžete svojím správaním predchádzať problémom. Najbezpečnejším spôsobom, ak sa pohybujete v oblasti s výskytom medvedov, je vyhnúť sa všetkým stretnutiam s medveďmi. Bezpečnosť najviac závisí od toho, ako sa predchádza stretnutiam. Buďte ostražití a všímajte si okolie. Neprekvapte medvede, informujte ich o svojej prítomnosti. Miesta na stanovanie si vyberajte pozorne. Udržiavajte kemp čistý a bez lákadiel. Vzdialte sa nenápadne od medvedov, ktoré o vás nevedia alebo sú ešte ďaleko.

Medvede sú dôležitou súčasťou nášho prírodného dedičstva. Tým, že spoznáme ich správanie a zvyky, môžeme sa vyhnúť situáciám, v ktorých ľudia ohrozia seba aj medvede. Toto poznanie nám môže pomôcť vážiť si a tešiť sa z medvedov na miestach, kde ešte stále žijú. Tiež to môže pomôcť zredukovať netolerantný postoj ľudí, ktorý veľmi škodí týmto majestátnym zvieratám.